

LÖFGRENS ANALYS AB

Vi får det samhälle vi själva skapar

Den senaste tidens nyheter om grovt skvaller inom mejllistan Elit och förtalskampanjen mot Fredrik Reinfeldt genom mejl från socialdemokraternas partikansli har väckt starka känslor. Det är lätt att förfasas, men lika lätt att bortse från att vi alla är delaktiga i att skapa vårt samhälle genom alla de små beslut vi tar dagligen.

En del jämför Elit med en middagsbjudning med intressanta frågor blandat med skvaller. Kritikerna beskylls i stället för att ha "moralpanik". "Alla skvallrar ju". Redan där vill jag invända. Det är nog få middagar man blir inbjuden till som har uttalade regler om att man själv ska delta i skvallret om de som inte är närvarande annars är man inte välkommen.

Inom psykologin talar man om att varje människa skapar sin egen "sociala verklighet". När det gäller våra förmågor och åsikter saknas ofta objektiva fakta och vi får söka svaren i vår omgivning. Vi påverkas av vår familj, vänner, bekanta och institutioner där media spelar en viktig roll.

Om du sitter på en middag och någon börjar skvallra eller förtala någon kan du välja att a -säga ifrån, b - lämna rummet c- sitta tyst kvar. Vissa situationer gör att det är svårare att säga ifrån, som exempelvis första dagen på det nya jobbet. Men att välja att inte säga något blir en "tyst accept" och är inte så neutralt som man kan tro. Det är också ett viktigt första steg i en förändringsprocess.

Tänk vidare på denna situation. Efteråt går du därifrån och känner dig lite illa till mods och olika tankar far genom ditt huvud. Kanske borde jag sagt något? Men då skulle kanske stämningen blivit förstörd, eller då kanske de skulle tycka illa om mig.

Detta obehag kallas även för "kognitiv dissonans", en obalans mellan tankar, känslor och beteende som uppstår bland annat när vi gjort något vi inte står för. Behovet att bli av med dissonansen är lika stark som hunger som måste mättas. När vi inte lever som vi lär kan vi återställa balansen genom att ändra vårt beteende eller genom att ändra vårt sätt att tänka - rationalisera. "Det är väl inte så farligt". "Det pratas ju om viktiga saker också". "Alla skvallrar ju". "De som är så upprörda har moralpanik".

Till detta kommer vår inre önskan om att vara konsekventa – en underskattad psykologisk drivkraft. Det finns intressant socialpsykologisk forskning som visar att har vi väl gjort ett "commitment" till något, om än så litet och ogenomtänkt så vill vi stå för det och handlar därefter. Även om vi inte insett konsekvenserna. Man kan få människor att med risk för liv och lem jaga en tjuv om man bara sett till att få denne att göra ett commitment genom att be personen "vakta mina saker".

Tillsammans bildar dessa tre delar en stark drivkraft för vårt beteende som inte alltid leder till den mest genomtänkta och etiska alternativet. Normer förskjuts – vi blir vana. Det är lätt att fördöma andras beteende, men vi bör fundera till mans över hur

vi själva bidrar till att skapa vårt samhälle, genom vad vi säger, vad vi gör, vad vi konsumerar. Vi skapar vår egen och bidrar till andras sociala verklighet.

Mats Lindströms skickade förtalsmejl från socialdemokraternas partikansli för att han var "frustrerad". Den känslan är han troligen inte ensam om. Men vad fick honom att gå från ord till handling? En polisanmälan gör att vi troligen får lite större inblick i kulturen på partikansliet och i vilken grad den bidragit till hans handlande, oavsett om det har juridiska konsekvenser eller ej.

Bara för att vara tydlig - jag tror inte att deltagarna i Elit på allvar vill vara med och skapa ett "nätokratsamhälle" som styrs av Alexander Bard. Jag tror inte heller på förbud eller inskränkningar i yttrandefriheten. Bara lite eftertänksamhet, lite ödmjukhet inför de psykologiska drivkrafter som får oss ur kurs, och en uppmaning till ett större personligt ansvar i vardagen. Vill jag ha ett samhälle där det offentliga samtalet förråas? Bidrar jag själv till det genom mitt beteende? Ökar det risken för att barn och vuxna mobbas?

2006-03-06

Helena Löfgren

Beteendevetare specialiserad på social påverkan.

© Löfgrens Analys AB